

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Commentaria Ac Disputationes In Primam Partem Divi Thomae

Cvm Variis Indicibvs

De Deo Effectore, Creaturarvm Omnivm Tractatvs II. De Opere Sex
Diervm, Ac Tertivs De Anima

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1622

VI. Quid sit apprehensio, & iudicium, & quomodo in potentiis reperiantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93575](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93575)

facta sunt, Psalmo centesimo quadragesimo octavo.

21. In hac materia, dicentis verbum non produci per intelligere, quod improbat a Thomistis: sed quidquid de mente Scoti sit, res ipsa vera est, ut ex dictis liquet: aliter tamen aberravit Scotus in prima distinctione secunda, quaestione vltima, & distinctione vigesima septima, quaestione secunda. ubi asserere videtur dicere, & intelligere actus esse realiter distinctos, cum tamen solum distinguantur, tanquam productio, & terminus: sicut enim in visu sola datur productio visionis, & ipsum videre, ita in intellectu nostro est dicere, hoc est, intellectionem producere, & intelligere.

22. Quarta difficultate pressus Capreolus in quarto, distinctione quadragesima quarta, quaestione quinta, ad primum, concedit actum cognoscendum non esse similitudinem rei cognite: illum communiter sequuntur Thomistae posteriores praeter Dominicum Soto, qui oppositum assermat ibidem quaestione secunda, articulo secundo, dicendum tamen cognitionem in fieri, seu cognitionis in facto esse productionem propriam non esse similitudinem, sed viam ad illam: at cognitionem in facto esse, per quam scilicet potentia formaliter cognoscit, similitudinem esse formalem obiecti, non quidem vniuocam, sed intentionalem, ut capite secundo, conclusionem quarta dictum est: quae est sententia D. Augustini decimo quarto de Trinitate, capit. decimo septimo, ubi inquit, *Tunc erit perfecta similitudo Dei in mente, quando erit Dei perfecta cognitio*. Sed clarius Anselmus in Monologio, capit. 31. inquit, nulla ratione negari posse cognitionem esse similitudinem rei ex eius impressione formatam. Argumentum vero in contrarium nihil probat, quia non actionem, sed terminum actionis dicimus esse similitudinem.

23. Ad quintam difficultatem negandum absurdum esse, Beatos formare expressam DEI similitudinem, imò id omnino fatendum, ut satis manifeste probatur in materia de visione Dei. Nec minus verum est, possibilem quoque esse impressam speciem, quicquid Thomistica schola reclamet, est de facto eam dari probabile non sit, prout utrumque suo etiam loco tractatur. Ad primam confirmationem eiusdem quintae difficultatis negatur sequela, nam cognoscere Deum tanquam in similitudine est imperfecte videre, & ideo talis visio non beatificaret. Nam beatitudo consistit in clara Dei visione: an vero possit visio illa beatifica perfecte, & quidditatiue cognosci, non viso Deo, quaestio est alibi tractanda. Ad secundam confirmationem concedo, sensus exteriores formare aliquid proportionale verbo, quod probatum est in superioribus, destructumque oppositum fundamentum: loca autem illa Diui Thomae obscura quidem sunt, cum innuunt operationem sensuum externorum perfici per solam immutationem sensibilis, imò quodlibet octauo, articulo septimo. addit sensus externos non cooperari ad sui formationem, explicandus tamen est non loqui de formatione sensus per actum secundum, sed per actum primum, seu speciem, in hoc enim est differentia, quod sensus exterior solum formetur ab obiecto quoad speciem, at verò phantasia saepe seipsam format, ex quibusdam speciebus sensibilibus alias eliciens, ut infra videbimus, quae expositio colligitur ex eodem, in quodlibet. 8. articulo tertio.

24. Superfunt soluenda ex Aristotele adducta in

principio. Ad primum locum Aristotelis ex nono Metaphysic. varie respondent auctores, assignando plures differentias inter actionem immanentem, & transeuntem. Prima est, quod actio transeuntes producat aliquid ad extra, immanens ad intra: quae differentia vera est, non tamen illic assignatur ab Aristotele, nam aequè excludit operatum intra, atque extra, ait enim actionem propter se fieri, & non propter operatum. Secunda differentia, quod actio transeuntes ad suum terminum ordinatur, immanens verò non ordinatur ad suum. Hae verò differentiae falsa est. Nam fieri semper ordinatur ad factum esse, teste Philosopho primo Ethicor. capit. primo & nono Metaphysic. capit. nono. Terciam differentiam assignat Caietan. quod actio transeuntes se sit productiua, immanens verò non item: licet aliqua hoc habeat propter absentiam obiecti. Hae etiam differentia falso fundamento nititur, ac supra improbat, neque est ad mentem Aristotelis, qui loquitur de contemplatione DEI, quae apud ipsum est cognitio abstractiua, cum in nostro intellectu non sit assequutus modum alium cognitionis de DEO, nec arbitratus visionem DEI claram esse nobis possibilem, & tamen per talem cognitionem dicat nihil produci.

Quarta ergo differentia, quod ordinari per actionem transeuntem fiat quippiam immanens transacta actione, ut per aedificationem domus, ad rem ac per calefactionem calor, & cetera. at verò licet per actionem immanentem fiat qualitas, non manet tamen, nisi quandiu potentia actu operatur, unde habere videtur esse in fieri, quod proinde semper retinet nomen actionis, vulgoque ab ea non distinguitur. Hanc ergo differentiam videtur intendere illo loco Aristoteles: unde Perionius addidit particulam, *quod relinquitur*, ut expofitor magis, quam ut translator, cum in textu Graeco non habeatur. Eandem expositionem tribuit Alexandro Aphrod. nono Metaphysic. cap. 9. videturque consona Philosopho, nam licet potentia operetur propter terminum, attamen quando terminus non durat plus quam actio, tunc recte dicitur potentia esse propter operationem ipsam. Dixi paulo superius ordinari, propter exceptionem quae fieri solet de quibusdam actionibus transeuntibus, ut citharizandi, canendi, saltandi, quae nihil permanentis relinquunt, ob peculiarem sui imperfectionem, ut agendo de actione suo loco explicatur.

CAPVT VI.

Quid sint apprehensio, & iudicium, & quomodo in potentijs cognoscitiuis reperiuntur.

Diximus de actu potentiae cognoscitiuae, ac de principio terminoque illius: nunc dicendum de illius diuisione, quae in omnibus potentijs cognoscitiuis locum habet. Prius igitur in hoc capite explicabimus quid apprehensio sit, & iudicium, deinde quomodo lingulis potentijs conueniant. Circa apprehensionem igitur est aduertendum in potentijs cognoscentibus primum omnium reperiri receptionem speciei intentionalis, quae proprie obiecti apprehensio non est, cum non sit cognitio: post receptionem sequitur actus quores primò concipitur vitaliter, diciturque apprehensio eo quod potentia recipiat obiectum quasi trahendo illud. Formatur autem apprehensio dupliciter. Primò per simplices conceptus non comparando vnā rem alteri. Secundo faciendo com-

Ad fundam. neg. paria in n. i. de discrimine actionu immanentiu, & transeun. 1. Discrimen non est ad rem.

2. Falsum.

3. Etiam falsum.

25.

4. Verum & commodum.

Vide in disp. 48. Metaph. 1. 2. an. 20.

Prima pars tituli explicatur.

parationem inter res simpliciter conceptas. Prima dicitur simplex apprehensio: secunda compositio, seu composita apprehensio. Vnde D. Tho. 1. p. q. 58. art. 4. dixit compositionem fieri quando plures conceptus formantur non simpliciter, sed cum ordine quodam inter se. Et Aristoteles 3. de Anima, text. 22. docet intellectum plures conceptus componere, & vnum facere, scilicet compositione: hac vero collatio vnius ad aliud aut fit ab intellectu, comparando & componendo simplices conceptus, aut comparando vnam compositionem alteri tanquam illi consonam, vel ex illa inferibilem, ac primo modo vocatur secunda intellectus operatio, secundo autem dicitur discursus, vnde Aristoteles 3. de Anima, duas tantum operationes intellectus distinguit, simplicem scilicet, & complexam complectendo sub complexa duas compositiones nunc dictas: est ergo apprehensio in communi mentalis reformatio, seu vitalis conceptio per potentiam cognoscitivam, quae simplex, vel composita esse potest, ut explicatum est.

2. Circa iudicium est sciendum vno modo sumi latissime prout significat rei conceptionem etiam simplicem alio modo proprie, quando facta collatione vnius ad aliud, potentia iudicat ita esse, vel non esse. Distinctio est D. Augustini 11. de ciuitate, cap. 27. & 8. lib. cap. 7. Gregor. Nissenj lib. 4. de homine, cap. 4. Nemesij de natura hominis, cap. 4. Galeni lib. 5. de placitis, cap. 2. & lib. 7. cap. 16. Iudicium primo modo non est actus distinctus ab apprehensione, diciturque apprehensio in quantum est quadam tractio rei cognitae ad potentiam: iudicium vero in quantum potentia cognoscendo iudicat exercit rem esse talem, qualem cognoscit: sic oculus videndo album, idolum illius format, ac per ipsum in actu exercito iudicat esse album, quod videt non actu distincto, sed eodem. Itaque iudicium hoc priori modo inforutis etiam reperitur.

3. De iudicio autem secundo modo quid sit, & quomodo fiat, difficilius est exponere, multi censuerunt esse actum reflexum, per quem potentia conceptionem suam directam comparat ad rem conceptam, iudicatque illi esse, vel non esse conformem. Cuius sententiae videtur esse Ferrar. 1. contra, cap. 59. sed falsa est sententia, tum quia constat iudicium dari in rusticis, & indoctis hominibus, qui tamen fortasse nunquam ita reflexantur, neque prorsus comparare norunt conceptus suos ad res conceptas: tum quia ante illam reflexionem potest esse iudicium, siquidem eo ipso quod potentia complexè cognoscit, v. g. hominem esse, aut non esse animal, ante omnem reflexionem denominatur verum attingens, aut falsi: iudicium ergo illi reflexioni non astringitur.

4. Quare dicendum proprium iudicium esse adhaesionem potentiae ad rem cognitam per actum ab ipsa elicitum, quocirca res ante apprehensas versatur. Ad cuius intelligentiam notandum est primò tale iudicium solum reperiri in diuisione, & compositione, quoniam non versatur circa rem nudè, ac simplici modo, sed circa rem ita esse, vel non esse, quod absque compositione mentali non contingit. Notandum secundò intellectum aut comparare res simpliciter conceptas componendo tantum extrema, non fere de sententiam de propositione à se composita, id est, neque assentiendo illi, neque dissentiendo: & hac certè est mera apprehensio à iudicio distincta: aut componere ipsa extrema ferendo sententiam, id est, adhaerendo, vel non adhaerendo tali compositioni ut vera, vel ut falsa: haec igitur adhaesio iudicium est, quia non materialis, & quantitativa putanda

est, sed vitalis, & intentionalis: ideoque medio actu vitalis potentia cognoscitiua fieri debet. Adhuc tamè difficile exponitur talis actus, cognitionem enim esse oportet, non apparet autem quid per illam cognosci possit, quod non iam fit per apprehensionem cognitum. Quare tertio notandum est quòties intellectus comparat aliquid praedicatum subiecto, vel id praestare cognoscendo ei conuenire, vel cognoscendo non conuenire, vel neutrum cognoscendo: quando hoc tertio modo comparat, est mera apprehensio sine iudicio: quando verò comparat primo, vel secundo, iam est compositio iudicatiua. Iudicium ergo ille actus est, quo intellectus cognoscit vnum conuenire alteri, quapropter iudicium non est actus reuera distinctus à compositione intellectus cognoscitiua connexionis extremorum. Vnde iudicare est componere cognoscendo connexionem, & quia in hac compositioe cognoscitiua etiam includitur apprehensio, & formatio rei cognitae: ideo quando isto modo fit compositio, in illa includitur apprehensio & iudicium ratione tantum, non re distincta: quae omnia ita probantur. Nam iudicium est actus intellectus: debet ergo per illum aliquid intelligi: at non nisi qualis connexio fit extremorum: ergo, &c. Probatur haec minor, quia non apparet quid aliud cognoscatur, ipsa enim extrema iam erant cognita: ergo cognoscere connexionem illam ipsum est iudicare. Præterea si postquam quis formauit propositionem, alium distinctum actum elicit, quo iudicat ita esse, vel non esse actus, ille erit sane pronuntiare intellectualiter propositionem esse veram, vel falsam, non est autem necessarium, ut eo modo, id est, in actu signato, intellectus iudicet talem propositionem esse veram, quia iam nouam propositionem conficeret, de qua iterum esset iudicandum, an vera esset, quod tamen experientia reprobatur: ergo iudicium nihil est aliud, quam cognoscere hoc ita esse, vel non esse, qui actus à compositione, vel diuisione mentali non est distinctus.

Et ex his soluitur aliud dubium, cuius resolutio exponit amplius dicta, nempe an huiusmodi iudicium sit simplex actus intellectus, an compositus, multi enim putant apprehensionem esse compositionem, iudicium vero esse simplicem actum cadentem supra propositionem iam apprehensam. Ex dictis tamen colligitur oppositum nam actus superadditus compositioni iam factae non satis intelligitur, nisi fortè dicas intellectum, post compositam à se propositionem, vnicò actu simplici attingere ipsam connexionem extremorum, qui simplex sit iudicium: sed hoc minimè satisfacit, nam intellectus cognoscere nequit connexionem extremorum, nisi cognoscendo extrema eodem actu, sed extrema nequit cognoscere simplici actu: neque ipsam connexionem. Et confirmatur, quia non possumus apprehendere simplici actu propositionem, ut de negatiuis clariùs elucet: ergo nec de illa iudicare, neque videre conformitatem, vel difformitatem praedicati ad subiectum nisi actu complexo. Et haec est sententia Aristotelis 1. Perih. cap. 1. dum ait veritatem in compositione consistere, consistit autem in iudicio: ergo, &c. 1. Aristoteles 3. de Anima, textu 21. & 26. & 1. Posterior. text. 33. & 9. Metaph. text. 22. 2. etiam Rhetoric. ad Theodectem, cap. 21. Sententiam vocat enuntiationem, sententia autem, & iudicium idem sunt, nisi quod iudicium vsurpetur in speculatiuis, sententia verò in practicis, & 3. Ethic. ad Nicomach. cap. 3. & lib. 6. cap. 9. ait, Similis consultamus, iudicamus, & consultatio, inquit, est nōdum facta enuntiationis, opinatio vero iam enuntiatio est. Vocat autem opinionem iudicium probabile: ergo iudicium est ipsa enuntiatio, & compositio. Argue

Pro 2. parte
tituli nota-
tio duplici
iudicii pro-
prij & im-
proprij. De
quo author
disp. 8. Me-
ta. scilicet. 4. n.
6. & sequen-
tib.

3.
Iudicium pro-
prie dictum
quid esse pu-
tauerim.
Ferrar. &
alii.
Reselluntur.

4.
Notatio 1.
pro vera
sententia.

Notatio 2.

SVARE Z
de Angelis, op
m 6. d. 1. rum et
anima.

TON TON

TON TON

TON TON

D. V. 2

ita constat ex dictis quid sit, & quod duplex apprehensio, & iudicium.

6. Circa ultimam tituli partem certum est intellectum formare posse utrumque actum apprehensionem scilicet, & iudicium de rebus, ac satis ex dictis colligi potest. Quoad sensum verò sit primum pronuntiatio. In omnibus sensibus, inuenitur simplex apprehensio, & iudicium primo modo, quod scilicet in actu cognitionis intrinsecè imbitur, ut numero secundo explicatum est. Hoc ex hæcenus dictis ostensum relinquitur, atque in eo sensu dixit Aristoteles 2. Topicorum, c. 2. iudicare se habere ut genus ad sentire, & intelligere, & 2. Posteriorum, c. 18. sensum vocavit facultatem iudicativam, & 2. de Anima, cap. 6. sensum aut iudicare. Secundum pronuntiatio. Nullus sensus exterior apprehendit, vel iudicat componendo, vel diuidendo. Ratio est, quoniam tales potentie imperfectissimæ sunt in genere cognoscituum: conferre autem vnum alteri, ac de illa complexione iudicium ferre, perfectissimæ potentie est: solum ergo sensus exteriores simpliciter cognoscunt præuiam immutationem simplicem ab obiectis suis causatam. Instabis ex Aristotele lib. 2. text. 144. & 149. dicente sensum exteriorem discernere inter diuersa sensibilia propria, ut visum inter album & nigrum, id autem fieri non videtur absque complexione diuidente album a nigro, & Iob 12. dicitur, *Auris enim verba diiudicat, & fauces comedentis saporem*, & c. 34. *Auris enim verba probat, & gustus escas diiudicat gustu*. Respondetur tamen sensus iudicare eodem modo, quem in primo pronuntiato attulimus, atque ita explicatur. Nam visus, v.g. simplicem actum elicit quo cognoscit nigrum, & simplicem alium quo cognoscit album, non tamen elicit tertium comparantem vnum alteri, iudicantemque hoc non esse illud, sed cognoscendo album, & nigrum simplicibus actibus exercit iudicat diuersos esse colores, atque hoc etiam modo iudicat sensus communis de differentiis diuersorum sensibilibus, ut infra dicitur.

7. Tertium pronuntiatio. In brutis nullus sensus interior iudicat componendo, & diuidendo, sed tantum simpliciter apprehendendo. Hoc etiam pronuntiatum certum est, & commune. Ratio est, quia sensus brutorum sunt imperfecti, & materiales plurimum, neque possunt conferre vnum alteri, alias possent discurre, & ratiocinari aliquo modo. Quod si in brutis mira quadam opera & astutiam, ac solertiam obseruamus, de quibus latè Plinius lib. 9. cap. 4. & 41. & lib. 8. cap. 12. & 50. Aristotel. lib. 8. de historia animalium, id plane sola illa simplici cognitione ducta operatur. Dices, simplex illa cognitio æquipollet nostræ compositioni, cum per illam æquè benè originantur bruta ad sua opera, atque homines ad sua: erit ergo perfectior instar angelicæ cognitionis. Respondetur simplicem cognitionem perfectiorem esse complexa, si cetera paria sint, quod in præsentem non cernitur, homo enim cognoscit distinctè, & clarè obiectum hoc esse bonum, aut malum, & ipsam bonitatis, aut disconuenientiam rationem componendo, Angelus verò idem assequitur distinctissimè simplicissimo intuitu, & ideo perfectior est eius cognitio: at verò brutum simplici quidem actu, confusè tamen cognoscit bonum aut disconueniens cognoscendo tantum materiale eius rationem: talis ergo cognitio multo est imperfectior, quam cognitio per compositionem. Et declaratur ex D. Thoma 1. 2. q. 13. art. 2. ad 3. Nam bruta semper, & ubique seruant eundem modum operandi, nisi ab extrinseca aliqua causa, vel impedimento diuertantur, quod signum est limitata quadam cognitione agi, minimeque variabili per alias, atque alias extremorum compositiones, & diuisiones.

Videri etiam potest Albert. 3. de Anima, tractatu 1. cap. 3. Philopon. ib. fol. 72. col. 2. & Aristoteles text. 157.

Quantum pronuntiatio. Nullus etiam sensus interior hominis potest apprehendere, vel iudicare, siue componendo, siue diuidendo, unde tale iudicium excedit limites potentie sensitivæ in vniuersum. In hoc pronuntiato non omnes consentiunt. Nam S. Th. 2. de Anima, lectione 13. & 1. p. q. 78. art. 4. videtur tribuere humanæ cogitationi compositionem, & diuisionem, atque adeo discursum aliquem circa res particulares. Ita Caiet. & Soto 2. Poster. c. ult. & ferè reliqui authores in præmio Metaphysicæ, Nyphus disp. 7. Antonius Andr. q. 5. Iauellus q. 6. & alij. Fundamenta huius sententiæ in n. 10. ponemus: sed pronuntiatum sumitur ex Aristotele 3. de Anima, cap. 6. ubi in intellectu tantum distinguit simplicem apprehensionem, & compositionem: ergo censet hanc diuisionem non habere locum in sensu, neque vquam in eo illam assignat, & 1. Periherm. cap. 2. ait veritatem esse in compositione, & 6. Metaph. text. ult. addit huiusmodi veritatem esse tantum in intellectu: ergo aperçè sentit compositionem dari in intellectu tantummodo.

Et ratione etiam probatur. Nam conferre vnum ad alterum est formalis compositio, & propria operatio potentie spiritualis: ergo, & c. Dices participari posse à potentia materiali, ut coniuncta spirituali. Ego verò quo pacto id explicetur inquirō. Aut enim per illam coniunctionem quasi extrinsecam eleuatur materialis potentia ad componendum, & discurrendum, & hoc falsum est, quoniam potentia nequit efficere actum quatenus vitalem propter coniunctionem ad aliam, si talem ex se non posset efficere, ut inductione patet: aut intrinsecè perficitur, ut iam potens sit ad nobiliorem actum, quam omnes sensus brutorum, quia nimirum oritur ex anima sensitiva coniuncta gradui rationali, & sic responsio quidem probabilis est, tamen non satisfacit, quia illa potentia quantumvis perfecta semper manet intra latitudinem potentie materialis: ergo non potest eleuari ad actum, qui requirit potentiam spiritualement: cuiusmodi sunt compositio, & discursus, quod probatur primo, quia si illi actus semel concedantur potentie materiali, iam possent concedi potentie brutorum, cum ex parte materialitatis non repugnet, & alias bruta etiam in gradu sensitivo perfectissima inueniantur. Adde, quod maiora signa obseruentur in brutis huius compositionis, quam in cogitatione nostra, quia in nobis potest facile tribui intellectui, in brutis verò nullo modo. Secundo arguitur. Nam ad faciendam compositionem, præter conceptus rerum, quæ per species representantur, oportet concipere proprio conceptu coniunctionem prædicati cum subiecto, quæ per verbum est importatur: hoc autem non videtur dandum potentie materiali, cum illa collatio arguat magnam perfectionem. Tertio, si sensus posset diuidere, & componere, eadem ratione posset discurre, quod alij consequenter concedunt, & ita probatur. Nam quæ ratione posset prædicatum subiecto, eadem posset vnam propositionem alteri conferre, atque adeo percipere vim consequentiæ formalis, quod sanè esset cognoscere, quod omnis consequentia similis formæ sit bona, valetque ex intrinseca compositione terminorum, id verò impossibile est potentie materiali, cum potissima operatio illa sit potentie spiritualis, & ita cognoscere nihil sit minus, quam cognoscere rem vniuersalem, imò vltius si sensus posset componere, posset prædicatum conferre subiecto, & considerare ordinem inter illa, coniungereque ibi relationes, quæ munia sunt propria intel-

8. *Quartum pronuntiatio.*

Repugnans huic pronuntiato D. Th. & alij.

Probatur tamen ex Arist.

9. *Et ratione. Eiusmodi pugnat. delinquit. i. Dilemma. i. membrum.*

2. *Membrum.*

Impugnatur primo.

Secundo.

Tertio.

